

Advies voor richtlijnen
voor het milieu-effectrapport
Verbetering Waalbandijk Zaltbommel-Centrum

6 mei 1997

865-38

1

---

commissie voor de milieu-effectrapportage

Gedeputeerde Staten van
de provincie Gelderland
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

uw kenmerk
MW97.7985-6082029

uw brief
d.d. 27 februari 1997

ons kenmerk
U325-97/Tt/bh/865-39

onderwerp
Advies voor richtlijnen voor het milieu-
effectrapport Verbetering Waalbandijk
Zaltbommel-centrum

doorkiesnr.
(030) 234 76 34

Utrecht,
6 mei 1997

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieu-effectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieu-effectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over de Verbetering Waalbandijk Zaltbommel-centrum. Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen.

ir. M.M.U. van Dis
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Verbetering Waalbandijk Zaltbommel-centrum

Advies voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport
Verbetering Waalbandijk Zaltbommel-centrum

Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het milieu-effectrapport over
Verbetering Waalbandijk Zaltbommel-centrum,

uitgebracht aan Gedeputeerde Staten van Gelderland door de Commissie voor de milieu-
effectrapportage; namens deze,

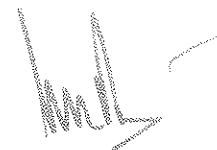
de werkgroep m.e.r. Verbetering Waalbandijk Zaltbommel-centrum

de secretaris

Mr. F. Toot

de voorzitter

Ir. M.M.U. van Dis

Utrecht, 6 mei 1997

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Hoofdpunten van het advies	1
1. Inleiding	3
2. Probleemstelling, doel en besluitvorming	4
2.1 Probleemstelling	4
2.2 Doel	4
2.3 Besluitvorming en beleidskader	5
3. Beschrijving en waardering van het plangebied	5
3.1 Inleiding	5
3.2 Ruimtelijk beeld en cultureel erfgoed	6
3.2.1 Landschap en stedenbouw	6
3.2.2 Cultureel erfgoed	6
3.3 Natuur	6
3.4 Milieuhygiëne	6
4. Voorgenomen activiteit en alternatieven	7
4.1 Visie op de dijkverbetering	7
4.2 Inperking principe-oplossingen	8
4.3 Varianten	8
4.4 Alternatieven	9
5. Milieugevolgen	10
5.1 Algemeen	10
5.2 Landschap en stedenbouw	10
5.3 Natuur	11
5.4 Cultureel erfgoed	11
6. Vergelijking van alternatieven	12
7. Leemten in kennis	12
8. Evaluatieprogramma	12
9. Vorm en presentatie	13
10. Samenvatting van het MER	13

Bijlagen

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 27 februari 1997, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Kennisgeving in Staatscourant nr. 45 d.d. 5 maart 1997
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

Het Polderdistrict Groot Maas en Waal heeft het voornemen om voor het traject Zalthommel-centrum een dijkverbeteringsplan te ontwikkelen (Hp 96,5 - 106). Voor de besluitvorming over het dijkverbeteringsplan ex artikel 7 van de Wet op de waterkering wordt milieu-effectrapportage uitgevoerd.

De Commissie meent dat in het milieu-effectrapport (MER) voor dit dijktraject in het bijzonder de volgende onderwerpen aandacht behoeven:

- Daar waar op het traject Waaldijk overgegaan wordt tot het toepassen van bijzondere constructies - zeker waar het zal gaan om demontabele constructies - dient de keuze hiervoor gemotiveerd te worden, met name uit het oogpunt van LNC-waarden.
- De in de startnotitie genoemde te onderzoeken variant waarbij de nieuwe dijk ruim om Tivoli heen komt te lopen, komt in strijd met twee in de startnotitie genoemde ontwerpprincipes, namelijk verbetering van de huidige waterkering als één ruimtelijk geheel en versterking van de belijning van de vestingswerken. Eveneens kan deze variant in strijd zijn met de Beleidslijn Ruimte voor de rivier van de ministers van Verkeer en Waterstaat en VROM. De Commissie beveelt aan dit in de gemeentelijke visie aangegeven voorkeursalternatief slechts dan te onderzoeken indien de rivierbeheerder instemt met deze principe-oplossing.

De Commissie vraagt bijzondere aandacht voor een duidelijke visualisering van de voorgenomen activiteit en de verschillende alternatieven.

I. INLEIDING

Het Polderdistrict Groot Maas en Waal heeft het voornemen voor het traject Zaltbommel-centrum een dijkverbeteringsplan te ontwikkelen. De te verbeteren waterkering heeft een lengte van circa 1 km en is gelegen tussen trajecten die reeds in het kader van de Deltawet Grote Rivieren zijn verbeterd. Ter ondersteuning van de besluitvorming over het dijkverbeteringsplan ex artikel 7 van de Wet op de waterkering wordt milieu-effectrapportage uitgevoerd.

Per brief van 27 februari 1997 (zie bijlage 1) stelde het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland als bevoegd gezag in deze m.e.r.-procedure, de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid advies uit te brengen voor de richtlijnen voor het op te stellen milieu-effectrapport (MER). De openbare bekendmaking van de start van de m.e.r.-procedure vond plaats in de Staatscourant nummer 45, van 5 maart 1997 (zie bijlage 2).

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de milieu-effectrapportage. De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de milieu-effectrapportage en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd.

Het doel van dit advies is om de gewenste inhoud van de richtlijnen voor het milieu-effectrapport (MER) aan te geven. De Commissie voor de m.e.r. haakt in haar advies in op de informatie in de startnotitie. Dit betekent in feite dat de Commissie een aantal stappen in de planvorming zoals die zijn gepresenteerd in de startnotitie al op juistheid, compleetheid en relevantie voor de besluitvorming heeft getoetst.

Bij de opstelling van haar advies heeft de Commissie rekening gehouden met de via het bevoegd gezag ontvangen adviezen, commentaren en opmerkingen. Bijlage 4 geeft een overzicht van deze reacties.

2. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."

2.1 Probleemstelling

De startnotitie geeft in paragraaf 1.2 aan dat het dijkvak Zaltbommel-Centrum over de gehele lengte niet voldoet aan de gestelde veiligheidsnorm. Volgens paragraaf 3.3 is de kruin van de dijk vrijwel overal lager gelegen dan het maatgevend hoogwater (MHW). De nodige kruinverhogingen, gebaseerd op het MHW plus de te berekenen waakhogte van minimaal 50 centimeter, bedragen in het algemeen circa 0,50 m tot 1 m. Stabiliteitsproblemen zouden zich op enkele plaatsen kunnen voordoen; nader onderzoek is blijkens de startnotitie nodig. Het risico voor piping zal zich hooguit op twee plaatsen voor kunnen doen, dit moet blijken uit nader geotechnisch onderzoek.

Tijdens het locatiebezoek dat de Commissie aan bedoeld dijkvak bracht, is door de initiatiefnemer medegedeeld dat de situatie zoals beschreven onder C van de beleidslijn van het Polderdistrict (pagina 22 startnotitie) zich hier niet voordoet. Mocht hier na nader onderzoek toch sprake van zijn, dan dient in het MER de consequentie zichtbaar te worden gemaakt van twee uitgangspunten: het hanteren van de vastgestelde MHW en van de waterstand met een frequentie van 1/1250 die mede gebaseerd is op recente hoogwaters¹].

2.2 Doel

De startnotitie geeft in paragraaf 1.2 aan dat het doel van het op te stellen dijkverbeteringsplan is om de aanpassingen die nodig zijn om aan de gestelde norm te voldoen, in 2000 gerealiseerd te hebben. Daarbij wordt beoogd bij de noodzakelijke technische ingrepen zoveel mogelijk rekening te houden met:

- de bestaande landschappelijke, natuur- en cultuurhistorische (LNC-) waarden van de dijk en directe omgeving;
- de wensen vanuit het woon- en leefmilieu.

Hierbij wordt aandacht geschonken aan het samengaan van de dijkverbetering met de ruimtelijke inrichting van het aangrenzende gebied. Eveneens vormen de adviezen van de Commissie Boertien en de integrale benadering in het GRIP de algemene leidraad in het planvormingsproces.

---

1 nota RIZA 95.049X: Veranderingen in de maatgevende hoogwaterstanden voor de Rijn en zijn takken als gevolg van de recente hoogwaters (1995).

De Commissie beveelt aan om als doelstelling eveneens het handhaven danwel versterken van de herkenbaarheid van de dijk als één geheel in het MER op te nemen.

2.3 Besluitvorming en beleidskader

Te nemen besluiten

In de startnotitie is in hoofdstuk 7 voldoende beschreven voor welk besluit het MER wordt opgesteld en welke overheidsinstantie dit besluit zal nemen. Ook is reeds duidelijk gemaakt volgens welke procedure en welk tijdpad dit geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken.

In het MER kunnen de betreffende passages van de startnotitie worden overgenomen.

Beleidskader

In paragraaf 2.6 van de startnotitie is ingegaan op het beleid. In het MER kunnen de betreffende passages worden overgenomen.

3. **BESCHRIJVING EN WAARDERING VAN HET PLANGEBIED**

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."*

3.1 Inleiding

De **bestaande toestand van het milieu** moet worden beschreven voor zover deze door de dijkverbetering wordt beïnvloed. Voor de LNC-elementen moet naast een inventarisatie van de huidige situatie ook een **waardering** van deze elementen plaatsvinden. De omvang van het studiegebied wordt bepaald door de te verwachten reikwijdte van de effecten en de wisselwerking met de omgeving. Dit betekent, dat per milieu-aspect de omvang van het studiegebied kan verschillen. Voor zover in het gebied bepaalde **autonome ontwikkelingen** plaatsvinden, of binnen afzienbare termijn veranderingen kunnen worden voorzien onder invloed van reeds vastgelegd beleid, dient dit bij de beschrijving van de bestaande milieutoestand te worden betrokken.

3.2 Ruimtelijk beeld en cultureel erfgoed

3.2.1 Landschap en stedenbouw

In het MER dient een beschrijving te worden gegeven van de bestaande visuele en functionele relatie van de oude stad met de rivier en van de mogelijkheden tot versterking hiervan. In het bijzonder moet aandacht geschonken worden aan:

- het tracé Waalkade tussen Hm 98 en Hm 101 in verband met de relaties van de oude stad met de rivier zoals bij de Steigerstraat en de Waterpoort;
- de relatie met het buitendijs gebied, die spitst zich toe op de huidige en mogelijk toekomstige coupure in de Waalkade nabij de Steigerstraat;
- de vormgeving bij de haven, in samenhang met de vormgeving van het bolwerk De Kat.

3.2.2 Cultureel erfgoed

In de startnotitie is een voldoende beschrijving gegeven van het cultureel erfgoed en de waarde daarvan. Deze informatie kan in het MER worden overgenomen. Extra aandacht moet nog worden gegeven aan de 'ondergrondse waarden' in en nabij de dijk²].

De beschrijving biedt voldoende aanknopingspunten voor een ontwerp waarin het cultureel erfgoed voldoende aandacht krijgt.

3.3 Natuur

In het MER dient aandacht te worden geschonken aan de beschrijving van vegetaties op oude muren van wallen, coupures en stoepen. Voor een overige beschrijving van de aanwezige natuur en de waarden daarvan kan in het MER volstaan worden met het overnemen van de informatie uit de startnotitie.

3.4 Milieuhygiëne

Besteed aandacht aan aanwezige bodemverontreiniging die van invloed kan zijn op de uitvoering van varianten of alternatieven.

---

2 Zie ook inspraakreactie 4 (bijlage 4).

4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen."

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

4.1 Visie op de dijkverbetering

In de startnotitie is aandacht besteed aan het ontwikkelen van een visie op de dijkverbetering. De ontwikkeling van een visie^{3]} op de dijkverbetering is nodig om de knelpunten te identificeren en als eerste stap om het aantal mogelijke oplossingen in te perken.

In de startnotitie heeft de visie-ontwikkeling plaats gevonden doordat allereerst op hoog abstractie-niveau een aantal strategische keuzen gemaakt zijn. Deze keuzen vormen het referentiekader dat als uitgangspunt heeft gediend voor het verder ontwikkelen van de visie (hoofdstuk 4). De integrale visie is weergegeven in figuur 5.1 (pagina 30) van de startnotitie. Vervolgens is in paragraaf 5.2 een aantal wensen met betrekking tot de dijkverbetering geformuleerd, waarbij nog geen prioriteitenstelling van de verschillende wensen heeft plaatsgevonden. In paragraaf 5.3 is uitgaande van het referentiekader en de benodigde aanpassingen aangegeven welke prioriteiten er op het niveau van het dijkvak als geheel zijn vastgesteld. Tenslotte is de prioriteitenstelling op uitvoeringsniveau uitgewerkt en is een aantal kansrijke principe-oplossingen aangegeven (par. 5.4). De Commissie is van oordeel dat de systematiek correct is toegepast en heeft geleid tot een heldere visie.

In de startnotitie wordt aangegeven dat de Gemeente Zaltbommel bezig is met het opstellen van een nieuwe visie op de ontwikkeling van het stadsfront. De gemeentelijke visie^{4]} blijkt sterk gericht te zijn op de parkeerproblematiek van Zaltbommel. Het Polderdistrict heeft in de startnotitie aangegeven zich in te spannen om een zo groot mogelijke integratie te bereiken van de dijkverbeteringsplannen met plannen van de gemeente. Indien dit zou leiden tot een aanpassing van de in de startnotitie gehanteerde visie dient dit in het MER duidelijk te worden aangegeven.

-
- 3 Volgens de *Handreikingen* van de TAW is de ontwikkeling van een visie belangrijk als eerste stap bij het inperken van het aantal mogelijke oplossingen. Daarbij moet vooral worden ingegaan op de volgende vragen:
- wat zijn de bestaande LNC-aspecten van het gebied?
  - welke waarde wordt aan deze aspecten toegekend?
  - welke knelpunten met belangrijke LNC-waarden zijn te voorzien bij dijkversterking?
  - welke prioriteiten gelden bij het oplossen of voorkomen van deze knelpunten?
- 4 Visie zoals vastgesteld door het College van Burgemeester en Wethouders d.d. 28 januari 1997.

4.2 Inperking principe-oplossingen

Over de inperking van principe-oplossingen, zoals beschreven in par. 5.4, merkt de Commissie het volgende op:

- Waalkade: Duidelijk dient te zijn op grond van welke argumenten demontabele constructies worden toegepast. De vraag dient te worden beantwoord of in Zaltbommel het cultureel erfgoed en de landschappelijke kwaliteit bij een andere oplossing zo ernstig geschaad worden dat een demontabele constructie leidt tot (aanzienlijke) milieuwinst;
- Steenweg: De in de startnotitie genoemde te onderzoeken variant waarbij de nieuwe dijk ruim om Tivoli heen komt te lopen, komt in strijd met twee in de startnotitie genoemde ontwerpprincipes, namelijk verbetering van de huidige waterkering als één ruimtelijk geheel en versterking van de belijning van de vestingswerken. Eveneens kan deze variant in strijd zijn met de Beleidslijn Ruimte voor de Rivier van de ministers van Verkeer en Waterstaat en VROM. De Commissie beveelt aan dit in de gemeentelijke visie aan te geven voorkeursalternatief⁵] slechts dan te onderzoeken indien de rivierbeheerder instemt met deze principe-oplossing.

4.3 Varianten

Algemeen

Voor de ontwikkeling van varianten in het MER vormt de selectie van principe-oplossingen in de startnotitie het aanknopingspunt. In de startnotitie zijn in de hoofdstukken 5 en 6 dijkverbeteringsvarianten ontwikkeld, die in het MER nader uitgewerkt zullen worden. De Commissie is van mening dat de samenhang tussen paragraaf 5.4 en 6.2 onvoldoende duidelijk is. Zo is het bijvoorbeeld niet duidelijk of het om een uitwerking van de gekozen oplossingen gaat of om varianten.

Algemene aanbevelingen bij het ontwikkelen van dijkverbeteringsvarianten zijn:

- De varianten moeten gebaseerd zijn op reële ontwerpprofielen. De hoogte, de vorm (hellingen, berm en/of muurconstructie) en het ruimtebeslag moeten op schaal in de huidige dwarsprofielen/situaties ingetekend worden weergegeven;
- Voorzover van toepassing, moeten bijzondere constructies in het MER zodanig nauwkeurig zijn uitgewerkt en onderbouwd (constructietype, diepte, risico's voor de bouwwerken en voor kwelstromen), dat de milieuconsequenties van het toepassen duidelijk worden;
- De continuïteit van de dijk als geheel dient goed in het oog te worden gehouden.

---

5 Zie pagina 2 hoofdstuk 2 onder 1 van de visie van het College van Burgemeester en Wethouders d.d. 28 januari 1997.

In het bijzonder verdienen de volgende punten de aandacht:

- In aansluiting op hetgeen in de vorige paragraaf van dit advies is gesteld bij de inperking van de principe-oplossingen, dient in het MER de variant waarbij het tracé ruim achter Tivoli langs komt te lopen alleen te worden onderzocht indien de rivierbeheerder hier mee instemt;
- Waalkade: de mogelijkheid van de aanleg van een keermuur aan de buitenzijde van de waterkering dient te worden onderzocht;
- Molenwal: de verschillende mogelijkheden om dit traject vorm te geven binnen het karakter van dit gebied dienen te worden onderzocht⁶;
- Bolwerk De Kat: De variant waarbij de historische belijning wordt hersteld dient in het MER onderzocht te worden⁷.

4.4 Alternatieven

De verschillende varianten voor de dijkgedeelten moeten worden gecombineerd tot samenhangende dijkverbeteringsalternatieven waarin zonodig mitigerende en compenserende maatregelen zijn opgenomen.

Meest milieuvriendelijk alternatief

In het MER moet naast het voorkeursalternatief het meest milieuvriendelijk alternatief worden geformuleerd⁸. Een meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) kan op twee wijzen gevonden worden, een 'passieve' en een 'actieve' wijze. De passieve wijze is die waarin na analyse van de milieu-effecten van varianten en alternatieven, het alternatief met de minste milieu-effecten tot MMA benoemd wordt. Blijkens de startnotitie (pagina 48) tendeert de aanpak van initiatiefnemer naar een dergelijke passieve aanpak. De Commissie wijst er op dat een 'actieve' aanpak van het MMA het MER een grotere gebruikswaarde voor de besluitvorming kan geven. Bij deze aanpak wordt, na benoemen van de met prioriteit te beschermen of te ontwikkelen LNC-waarden, gezocht naar een alternatief dat deze waarden zo veel mogelijk ontziet, dan wel ontwikkelt (maar daarbij wel voldoet aan gestelde veiligheidseisen). De Commissie beveelt dan ook aan om via deze 'actieve' aanpak tot het MMA te komen.

Het meest milieuvriendelijke alternatief moet voorts aan de volgende voorwaarden voldoen:

- het moet realistisch zijn, dat wil zeggen het moet voldoen aan de doelstellingen van de initiatiefnemer, alsmede binnen zijn of haar competentie liggen;
- het moet uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu;
- het moet gericht zijn op het zo veel mogelijk voorkomen van nadelige milieugevolgen, dan wel het behalen van een maximale milieuwinst.

---

6 Zie ook inspraakreactie nr. 3, bijlage 4.

7 Zie ook inspraakreactie nr. 1, bijlage 4.

8 De situatie die zich zou voordoen indien de voorgenoemde dijkversterking niet zou plaatsvinden en waarbij zou getracht worden het gestelde veiligheidsdoel op een andere wijze te realiseren, is niet reëel; met andere woorden er bestaat geen nulalternatief voor het gehele dijkvak.

Het meest milieuvriendelijke alternatief moet een positieve bijdrage leveren aan de ruimtelijke overgang van de oude stad naar de rivier. Hierbij kan in het bijzonder gedacht worden aan het accentueren van de grens tussen de oude stad en de rivier met een muurconstructie. Dit geldt met name ter plaatse van de Waaldijk, waar ter hoogte van de aansluiting met de Waterstraat en de Steigerstraat mogelijk coupures worden aangelegd. Hiernaast kunnen nieuwe (uitzicht-) bastions in de muur worden opgericht.

Milieu-compensatie

Compensatie van natuurwaarden is in dit project niet aan de orde.

5. MILIEUGEVOLGEN

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

5.1 Algemeen

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- aangegeven moet worden of de effecten tijdelijk of permanent zijn;
- aangezien in het onderhavige project naast negatieve ook positieve milieugevolgen kunnen optreden, dienen beide in de effectenbeschrijving te worden opgenomen;
- naast een eventuele kwantitatieve waardering van te verwachten milieugevolgen, moeten deze in ieder geval ook kwalitatief beschreven worden;
- de manier waarop de milieugevolgen zijn bepaald en omschreven, dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in een bijlage of door expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal;
- ter vermindering van overbodige informatie dient de beschrijving van de bestaande situatie van het milieu niet uitgebreider te zijn dan nodig voor een referentie bij het beschrijven van de milieugevolgen.

5.2 Landschap en stedenbouw

Bij de verschillende alternatieven en varianten dient te worden aangegeven:

- de wijze waarop de fysieke eigenschappen en het gebruik van de ruimte in de omgeving van de waterkering veranderen;
- de wijze waarop de verknoping van de stad met het water wordt beïnvloed. Aangegeven kan worden in hoeverre kansen worden benut om de continuïteit van stedelijke ruimten - met hun spanning tussen beslotenheid en openheid aan de kade - te versterken. Dit geldt in bijzonder voor het Waalfront langs de Waalkade met de 'poorten' naar de stad;
- de bijdrage aan de (rijkdom van) stedelijke details en esthetische kwaliteit;

- de mate waarin de vormgeving een toegevoegd element met een eigenwaarde (contrast) is of een vorm van camouflage, ondergeschikt aan de ingreep;
- de invloed van de verandering van de waterkering op het voetgangersniveau: looproutes, zichtlijnen (o.a. vanuit de woningen) en de beleving;
- de verhouding van het geheel (de grote lijn) tot de uitzonderingen en de accenten;
- het effect van de ophoging van de dijk op de situatie en vitaliteitskansen van oude bomen.

Om de ruimtelijk-visuele veranderingen inzichtelijk te maken kunnen op relevante plekken (brede) dwarsdoorsnedes of tekeningen gepresenteerd worden, waaruit per alternatief het verschil tussen de huidige en de toekomstige situatie zichtbaar wordt.

5.3 Natuur

Uit de informatie in de startnotitie blijkt dat de huidige situatie geen bijzondere natuurwaarden te bieden heeft. In het MER dient beschreven te worden in hoeverre door de dijkverbetering mogelijkheden ontstaan om de natuurwaarde te versterken. Daarbij dient aangegeven te worden in hoeverre dit dijkvak een (ontbrekende) ecologische schakel vormt.

In het MER dient eveneens aandacht te worden geschonken aan de gevolgen van de dijkverbetering voor de vegetaties op oude muren van wallen, coupures en stoepen.

5.4 Cultureel erfgoed

Per alternatief dient te worden aangegeven welke patronen en elementen verloren gaan of worden aangetast, wat de waarde daarvan is en wat ervoor in de plaats komt. Tevens moet duidelijk worden op welke wijze cultuurhistorisch waardevolle elementen in de nieuwe situatie kunnen worden ingepast.

In het MER dient beschreven te worden in hoeverre door eventuele grondwerkzaamheden archeologische sporen dreigen te worden vernietigd⁹].

---

⁹ Zie ook inspraakreactie nr. 4, bijlage 4.

6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

De milieu-effecten van de varianten en de daarop gebaseerde dijkverbeteringsalternatieven moeten onderling en met de referentiesituatie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen.

Bij de vergelijking van de alternatieven kunnen de financiële aspecten van de alternatieven worden betrokken om de realiteitswaarde van de alternatieven beter te kunnen beoordelen. Dit is in het kader van de milieu-effectrapportage niet verplicht, maar het maakt de besluitvorming meer inzichtelijk.

7. LEEMTEN IN KENNIS

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieu-effecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

De leemten in kennis en informatie, die van belang zijn voor een goede oordeelsvorming, moeten worden genoemd. Het doel van deze beschrijving is om een indicatie te krijgen van de volledigheid van de informatie voor de besluitvorming.

Beschreven moet worden:

- de onzekerheden die zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- de consequenties van de leemten voor de besluitvorming;
- hoe zal worden omgegaan met de beschreven leemten.

8. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieu-effectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

Het bevoegd gezag moet bij het (goedkeurings)besluit aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatie-onderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en om zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen.

De Commissie beveelt aan dat de initiatiefnemer in het MER reeds een aanzet tot een dergelijk evaluatieprogramma geeft dat is gericht op het alternatief dat de voorkeur krijgt in het verbeteringsplan.

9. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten, dwarsprofielen en aanzichten.

Voor de overige presentatie beveelt de Commissie het volgende aan:

- het MER beknopt en goed leesbaar te houden;
- achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- voor de uitgewerkte principe-oplossingen de hoogte, de vorm (hellingen en bermen) en het ruimtebeslag op schaal, in bestaande dwarsprofielen ingetekend weer te geven;
- kaartmateriaal te voorzien van een leesbare ondergrond met de gebruikte topografische namen en een duidelijke legenda.

10. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste waarden van het milieu in het studiegebied;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij en na het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven;
- belangrijke leemten in kennis.

De Commissie beveelt aan ook in de samenvatting gebruik te maken van kaarten, figuren en tabellen.

BIJLAGEN

bij het advies voor richtlijnen
voor het milieu-effectrapport
Verbetering Waalbandijk Zaltbommel-centrum

(bijlagen 1 t/m 4)

gRoem

13

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 27 februari 1997 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

Gedeputeerde Staten

provincie
GELDERLAND

Bezoekadres
Markt 11
Arnhem

Postadres
Postbus 6090
6800 GX Arnhem

telefoon (026) 359 51 11
telefax 45 569 p/gld
telefax (026) 359 94 60

— Commissie voor de milieu-effectrapportage
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

	Commissie voor de milieu-effectrapportage
ingekomen :	3 MAART 1997
nummer :	2P4-97
dossier :	865-1/2-3 (8x)
kopie naar :	Sc / Pres / Bib / It

datum
— 27 februari 1997

nummer
— MW97.7985-082029

onderwerp

— Startnotitie verbetering Waalbandijk, dijkvak
Zaltbommel-Centrum, hm 96,5-106

Van het polderdistrict Groot Maas en Waal te Druten ontvingen wij op 21 februari 1997, de startnotitie milieueffectrapportage voor de verbetering van de Waalbandijk, dijkvak Zaltbommel-Centrum, hm 96,5-106, gelegen in de gemeente Zaltbommel. Dit initiatief maken wij bekend op 5 maart 1997 in regionale en lokale kranten en in de Staatscourant. Een afschrift van de bekendmaking treft u bijgaand aan.

Wij verzoeken u om binnen negen weken na publicatie van de bekendmaking, dus vóór 7 mei 1997, aan ons college advies uit te brengen over de startnotitie ten behoeve van het opstellen van de richtlijnen voor het milieueffectrapport, onder vermelding van bovenstaand briefnummer. Het door het polderdistrict op te stellen milieueffectrapport zal deel uitmaken van de in te dienen aanvraag tot goedkeuring van het verbeteringsplan voor dit dijkvak.

Gedeputeerde Staten van Gelderland

voorzitter

giffier

bijlagen: startnotitie (acht exemplaren) en bekendmaking

coll. -/y
code: BW/M9701190/4

inlichtingen bij dhr. Veraa

doorkiesnr. 359 88 56

verzonden

28 FEB. 1997

Postbank 609762
ABN-AMRO Arnhem 55 50 26 465
BNG 's-Gravenhage 26 50 10 824

BIJLAGE 2

Kennisgeving van de startnotitie in Staatscourant nr. 45 d.d. 5 maart 1997

BEKENDMAKING

Terinzagelegging en openbare zitting/Wet milieubeheer/
Wet op de waterkering

Dijkverbeteringsproject Waalbandijk, dijkvak Zaltbommel-Centrum

Aanleiding

De dijkstoel van het polderdistrict Groot Maas en Waal in Druten heeft op 21 februari 1997 de startnotitie milieu-effectrapportage voor de verbetering van de Waalbandijk ingediend. Het gaat hierbij om het dijkvak Zaltbommel-Centrum, km 96,5-106, gelegen in de gemeente Zaltbommel.

Te volgen procedure

De startnotitie is een eerste stap naar het milieu-effectrapport (MER) en het uiteindelijke dijkverbeteringsplan. In de startnotitie geeft het polderdistrict in hoofdlijnen informatie over de manier waarop de voorgenomen verbetering van het dijkvak wordt aangepakt. Aan de hand van de reacties op de startnotitie, de adviezen van wettelijke adviseurs en de Commissie voor de milieu-effectrapportage stellen wij de richtlijnen voor het te maken milieu-effectrapport op. Dit MER zal over enige tijd samen met de projectnota en het ontwerp-dijkverbeteringsplan ook ter inzage worden gelegd.

Terinzagelegging

Van 6 maart tot en met 2 april 1997 ligt een exemplaar van de startnotitie ter inzage in:

- het kantoor van het polderdistrict Groot Maas en Waal, Kerkeland 9 in Druten, op werkdagen van 08.30 uur tot 12.00 uur en van 13.00 uur tot 17.00 uur;
- het gemeentehuis van Zaltbommel, Markt 10 in Zaltbommel, op werkdagen van 09.00 uur tot 12.00 uur;
- de Bibliotheek van het Huis de Provincie, Markt 11 te Arnhem, op werkdagen van 08.30 uur tot 16.30 uur.

Belanghebbenden die niet in staat zijn tijdens kantooruren de ter inzage gelegde stukken in te zien, kunnen contact opnemen met het Projectbureau dijkverbetering van de provincie Gelderland (zie onderstaand telefoonnummer).

Schriftelijke reacties

Tijdens de periode van terinzagelegging kan eenieder bij ons college schriftelijk zienswijzen indienen, die een bijdrage kunnen leveren aan de op te stellen richtlijnen voor het milieu-effectrapport. Deze zienswijzen dient u te zenden aan Gedeputeerde Staten van Gelderland, Postbus 9090, 6800 GX Arnhem, onder vermelding van nr. MW97.7985. U kunt daarbij verzoeken uw persoonlijke gegevens niet bekend te maken.

Openbare zitting

Behalve schriftelijk kunt u ook mondeling reageren. Hiervoor wordt op 13 maart 1997 om 19.30 uur een openbare zitting gehouden in Sociaal Cultureel Centrum de Poortერი, Nieuwstraat 2 te Zaltbommel. Aan het begin van de avond wordt een korte toelichting gegeven op de startnotitie.

Nadere informatie

Voor nadere informatie over de startnotitie of de procedure kunt u zich wenden tot:

- het polderdistrict Groot Maas en Waal, de heer W. van der Kruijk, tel. (0487) 51 61 44;
- de provincie Gelderland, Projectbureau dijkverbetering, de heer C. Verza, tel. (026) 359 88 56.

Arnhem, 28 februari 1997 - nr. MW97.7985

provincie
GELDERLAND

Gedeputeerde Staten van Gelderland
J. Komminga - voorzitter
drs. C.P.A.G. Crasborn - griffier

af

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: Grontmij Polderdistrict Groot Maas en Waal

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van Gelderland

Besluit: Goedkeuring dijkverbeteringsplan ingevolge de Wet op de waterkering

Categorie Besluit m.e.r.: 12.1

Activiteit: Ontwikkeling van een dijkverbeteringsplan langs de Waal in de Bommelerwaard, dijkvak Zaltbommel-centrum, Hm 96,5 - 106

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 5 maart 1997

richtlijnenadvies uitgebracht: 6 mei 1997

Samenstelling van de werkgroep:

ir. C. van der Giessen

prof.dr.ir. F.M. Maas

ir. M.M.U. van Dis (voorzitter)

Secretaris van de werkgroep: mr. F. Toot

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	970331	Vereniging Kring 'Vrienden van Zaltbommel'	Zaltbommel	970404
2.	970329	Belangenvereniging Bewoners Waalkade en Veerweeg	Zaltbommel	970404
3.	970328	J.A. Goesten	Zaltbommel	970404
4.	970401	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	Amersfoort	970404
5.	970407	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek	Amersfoort	970404
6.	970406	Vereniging 'Vrienden van Zaltbommel'	Zaltbommel	970404
7.	970404	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Oost	Deventer	970404
8.	970402	Verslag stadsfrontatie	Zaltbommel	970404
9.	970313	Verslag openbare zitting	Zaltbommel	970506

31